

SPOMENICA

U POVODU PROSLAVE 300-GODIŠNJICE
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

II

Z A G R E B

1 9 6 9

S V E U Č I L I Š T E U Z A G R E B U

REDAKCIONI ODBOR

DR DAVORIN BAZJANAC – DR JOSIP BRČIĆ – DR ZORAN BUJAS
DR BRANIMIR GUŠIĆ – DR ANTE LUI – DR VILKO NIČE
DR JAROSLAV ŠIDAK – DR NIKOLA TINTIĆ

GLAVNI UREDNIK

DR JAROSLAV ŠIDAK

SPOMENICA

U POVODU PROSLAVE 300-GODIŠNJICE
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

II

Z A G R E B

1 9 6 9

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — GLAVNA ZGRADA NA TRGU MARŠALA TITA

BOGDAN TOMAŠIĆ

ORGANIZACIONA STRUKTURA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU DANAS

Brzi rast visokog školstva u socijalističkoj Hrvatskoj, opisan u povijesti Sveučilišta što je sadrži prvi svezak ove Spomenice, pratile su i odgovarajuće organizacione promjene koje su dovele do današnje organizacione strukture Sveučilišta. Promjene organizacionih oblika u smjeru dezintegracije bile su prouzrokovane objektivnim razlozima nemogućnosti da se uspješno organizira djelatnost visokog školstva sa jednog mjesta, njegova eksplozivnog razvoja koji je doveo do velikog povećanja broja ustanova, studenata i nastavnika, struka za koje se izobrazavaju stručnjaci s potrebom da se riješi čitav niz praktičnih pitanja za osiguranje uvjeta uspješnoj djelatnosti. Na organizacioni su razvoj veoma utjecale i promjene društvenih odnosa izražavane promjenama u društveno-političkom sistemu. Nagli porast visokog školstva nosio je u sebi i čitav niz subjektivnih razloga za dezintegraciju jer je naglo i u dobroj mjeri od društva nekontrolirano bujanje visokog školstva moralo dovesti do materijalnog osiromašenja ovog područja zbog ograničenih mogućnosti društva, do pada kvalitete djelatnosti zbog odsutnosti znanstvenih istraživanja u ustanovama bez odgovarajućeg osoblja, što je rezultiralo željom za autarhičnim zatvaranjem u okviru pojedinih ustanova.

Nakon razdoblja burnog kvantitativnog razvoja, Sveučilište posljednjih godina ulazi u razdoblje stabilizacije i konsolidacije, kojem bi značajke trebale biti racionalizacija mreže visokoškolskih ustanova i uspostavljanje odgovarajuće, racionalnije organizacione strukture unutar pojedinih ustanova, podizanje kakvoće djelatnosti u prvom redu razvojem znanstvenih istraživanja i poštivanjem kriterija za izbor u zvanja nastavnika te racionalizacija djelatnosti integracijom pojedinih aktivnosti u okviru Sveučilišta. Sve bi ovo trebalo biti ostvareno na način da se osiguraju i odgovarajući uvjeti za razvoj sistema samoupravljanja odnosno samoupravnih, socijalističkih društvenih odnosa u visokom školstvu. Teško je zbog toga zamisliti neprikladnije vrijeme za oslikavanje strukture sveučilišnog organizma nego što je to sadašnje. Već su davno sazreli uvjeti za radikalne promjene u toj strukturi. To je, bar na riječima, opće prihvaćena konstatacija gotovo svih zainteresiranih. Nema gotovo ni jednoga sadašnjeg rješenja u organizacionoj strukturi što u tekućoj raspravi o reformi nije dovedeno u pitanje. Prema tome, današnja je organizaciona struktura osporena iz različitih razloga, ali u prvom redu samim životom koji pokazuje da se suvremeno, racionalno, efikasno i s potrebama društva i ostvarenja samoupravnih odnosa usklađeno visoko školstvo ne može u toj strukturi razvijati. O tom, pak, u kojem bi se pravcu te promjene trebale kretati postoje mnoga, veoma različita, pa čak i posve suprotna mišljenja. Zbog toga nam ostaje samo jedan mogući pristup pitanju, a to je pokušaj da opišemo današnju organizacionu strukturu Sveučilišta onako kako je ona određena propisima uz eventualne napomene o novim oblicima što su ih nametnule potrebe života i koji neformalno egzistiraju u postojećoj strukturi kao mogući začeci buduće organizacije.

1. SVEUČILIŠNI ORGANI SAMOUPRAVLJANJA. – a) *Savjet Sveučilišta*. Iz pregleda razvoja Sveučilišta vidi se da je Savjet Sveučilišta jedini kolektivni organ upravljanja Sveučilištem. Savjet je organ društvenog samoupravljanja, pa u njegov sastav ulazi po jedan član koga delegira svaka visokoškolska ustanova u sastavu Sveučilišta, tri člana iz redova studenata visokoškolskih ustanova u sastavu Sveučilišta, jedan predstavnik naučnih ustanova koje je Sveučilište osnovalo, pet članova koje imenuje Sabor Socijalističke Republike Hrvatske, jedan predstavnik Skupštine grada Zagreba, jedan član koga imenuje Savjet za naučni rad Socijalističke Republike Hrvatske, jedan predstavnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, jedan predstavnik Glavnog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske, jedan predstavnik Privredne komore Socijalističke Republike Hrvatske, jedan predstavnik Sveučilišnog odbora sindikata radnika društvenih djelatnosti u Zagrebu, rektor i prorektori Sveučilišta po položaju.

Osnovu sastava Savjeta čine predstavnici visokoškolskih ustanova, što proizlazi iz činjenice da je Sveučilište definirano kao dobrovoljna zajednica visokoškolskih ustanova, pa ustanove—članice uživaju jednaka prava s obzirom na upravljanje tom svojom zajednicom. Budući da je u nekim područjima, a poglavito u području tehničkih znanosti, došlo do velikog

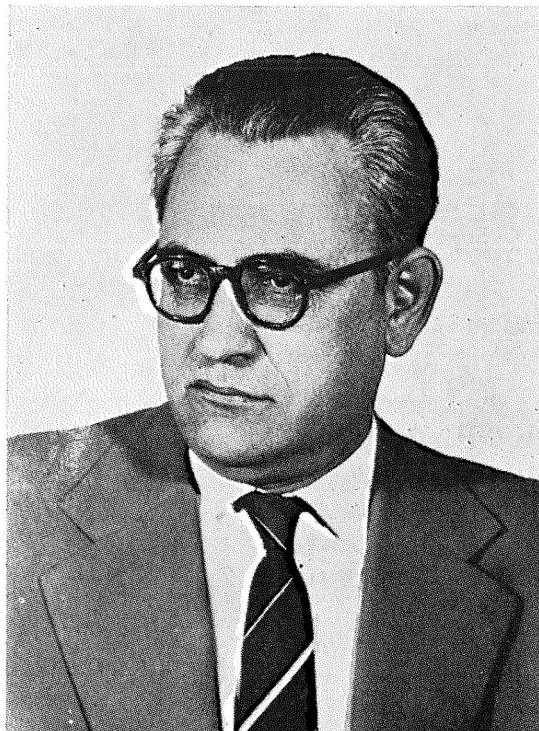
porasta broja fakulteta, i to mnogo češće diobom postojećih nego li osnivanjem novih ustanova, došlo je do velikog nerazmjera između veličine pojedinih fakulteta prema broju nastavnika i studenata i prema njihovom značenju za izobrazbu stručnjaka određenog broja struka i za organizaciju znanstvenog istraživanja. Sve te institucije, od onih patuljastih s desetak nastavnika i kojom stotinom studenata, s organiziranom izobrazbom isključivo jednog profila stručnjaka, pa do velikih fakulteta što svojom veličinom i razgranatošću djelatnosti sami za sebe podsjećaju na sveučilišta – sve su one izjednačene u pravu na sudjelovanje u upravljanju Sveučilištem pa prema tome i zastupljenost u najvišem organu – Savjetu. To će se pitanje postavljati sve dotle dok se značaj Sveučilišta u osnovi ne promijeni, no već se sada pokreće pitanje: nije li takvo stanje razlogom više za spajanje manjih ustanova ili za dijeljenje većih na nekoliko manjih, kako bi se pod istim nazivom javljale institucije barem približno sličnog značenja. Bojimo se da će, s obzirom na dosadašnje iskustvo i odgovarajuće stimulanse koji dolaze izvan visokog školstva, razvoj zasada na žalost teći putovima druge alternative. Sastavu Savjeta Sveučilišta može se još dati čitav niz prigovora s obzirom na neodgovarajuću zastupljenost svih kategorija pripadnika ustanova u sastavu Sveučilišta. Kod današnje određenosti Sveučilišta, kao zajednice visokoškolskih ustanova, teško je tražiti uporište za odgovarajuću zastupljenost svih kategorija zaposlenih i studenata, jer se kao interesantno javlja samo pitanje zastupljenosti ustanova. U takvoj je situaciji formalno teško da se sa definicijom Sveučilišta dovede u sklad čak i sadašnja posebna zastupljenost jedne kategorije pripadnika ustanova u sastavu Sveučilišta tj. studenata u njegovu Savjetu. Različite kategorije mogle bi se naći u Savjetu samo na taj način da se ustanove prethodno dogovore pa da svoje predstavnike biraju iz različitih kategorija ili da se broj predstavnika svake pojedine ustanove u Savjetu poveća i tako omogući da se u Savjetu nađu u delegacijama pripadnici svih kategorija. Pitanje zastupljenosti svih kategorija pripadnika Sveučilišta u Savjetu zaoštrit će se ako se značaj Sveučilišta, kako se to u posljednje vrijeme predlaže, promijeni u tom smislu da ono postane ne samo zajednica ustanova već i radnih ljudi zaposlenih u tim ustanovama.

S obzirom na to da je Savjet Sveučilišta jedini kolegijalni organ upravljanja Sveučilištem, u njegovoj se nadležnosti nalaze gotovo sva pitanja iz djelokruga Sveučilišta, pa i propisi što definiraju nadležnost Savjeta nabrajaju ona pitanja koja su najvažnija odnosno koja se u momentu donošenja propisa moglo predvidjeti, ali istodobno govore o tom da Savjet raspravlja i odlučuje i o svim drugim pitanjima iz djelokruga Sveučilišta koja su mu zakonom ili statutom dana u nadležnost. Prema odredbi člana 118. Zakona o visokoškolskom obrazovanju (Narodne novine, br. 52 od 13. prosinca 1965) Savjet Sveučilišta donosi statut, financijski plan i završni račun Sveučilišta i odlučuje o pitanjima za koja je to zakonom ili statutom Sveučilišta određeno.

Prema odredbi čl. 91. Statuta Sveučilišta u Zagrebu, Savjet Sveučilišta razmatra sva važnija pitanja iz djelokruga Sveučilišta, a naročito pitanja od zajedničkog interesa za visokoškolske ustanove u sastavu Sve-

NIKOLA SEKULIĆ (1954—1963)

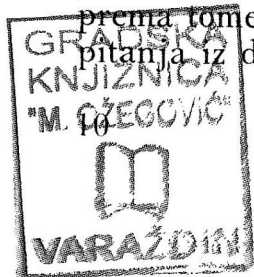
MILJENKO PROTEGA (1963—1966)

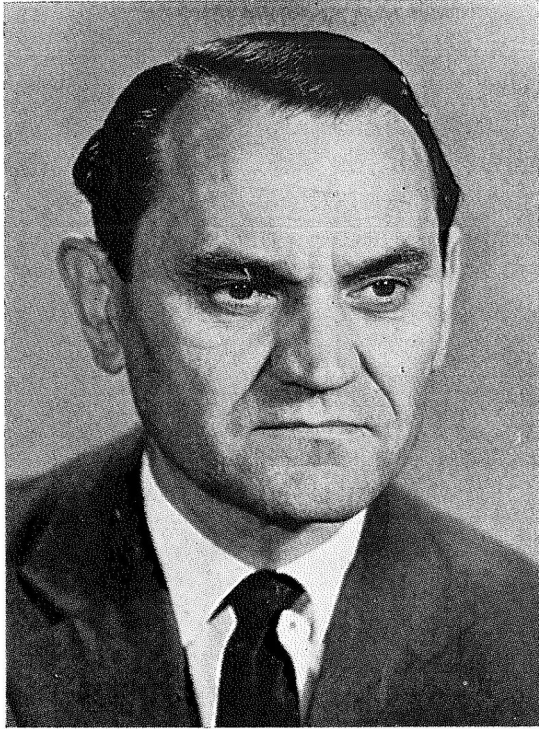
PREDSJEDNICI SVEUČILIŠNOG SAVJETA

učilišta i pitanja koja se odnose na uvjete života i rada studenata. U tim poslovima Savjet donosi zaključke u okviru ovlaštenja koja su mu dana zakonom, drugim propisima, spomenutim statutom i aktima visokoškolskih ustanova u sastavu Sveučilišta. Savjet Sveučilišta donosi statut Sveučilišta, financijski plan i završni račun i obavlja druge poslove koji su mu stavljeni u nadležnost zakonom, drugim propisima i statutom Sveučilišta.

Djelokrug Savjeta proizlazi iz karaktera Sveučilišta kao dobrovoljne zajednice udruženih visokoškolskih ustanova kojoj je pretežna zadaća koordinacija djelatnosti udruženih ustanova i unapređenje uvjeta za njihovu djelatnost.

Statutom Sveučilišta i Poslovníkom o radu Savjeta Sveučilišta predviđeno je da Savjet osniva odbore i komisije za pojedina područja svoga djelokruga odnosno djelokruga Sveučilišta. O tim tijelima i njihovu radu bilo je govora na drugom mjestu, pa ćemo se ovdje ograničiti na konstatiranje činjenice da je sveučilišni Statut predvidio mogućnost delegiranja nadležnosti i da govori o tom kako Savjet može na svoje odbore i komisije prenositi pojedine poslove iz svoga djelokruga, uz obavezu naknadnog podnošenja izvještaja Savjetu o svom radu. Neki odbori i komisije nisu, prema tome, samo pomoćna tijela za prethodno raspravljanje pojedinih pitanja iz djelokruga Savjeta i za pripremanje sjednica Savjeta, već se

PREDSJEDNICI SVEUČILIŠNOG SAVJETA

BORIS BAKRAČ (1966—1969)

MILIVOJ RUKAVINA (1969—)

u poslovima što im Savjet povjeri javljaju i u funkciji organa koji samostalno donose odluke. Naknadno podnošenje izvještaja Savjetu ima samo karakter nadzora nad radom odbora i komisija odnosno provjeravanja da li se zaključci odbora i komisija kreću u granicama okvira određenih od strane Savjeta. To se rješenje pokazalo veoma racionalnim i ubrzalo je rješavanje mnogih pitanja u okviru Sveučilišta.

b) *Rektor.* – Djelokrug i značaj funkcije rektora kao pojedinačnog organa upravljanja Sveučilištem mijenjali su se u toku organizacionog razvoja Sveučilišta. Danas je rektor izvršni organ Savjeta Sveučilišta, pa mu je u skladu s tim određen i djelokrug. Zakon o visokoškolskom obrazovanju govori o tome da rektor predstavlja i zastupa Sveučilište i izvršava odluke Savjeta te se brine o primjeni zakona i statuta. Statut Sveučilišta određuje zadaću rektora tako da on predstavlja Sveučilište; brine se o koordinaciji nastavnog i naučnog rada visokoškolskih ustanova u njegovu sastavu; priprema sjednice Savjeta Sveučilišta i skupštinu Sveučilišta i izvršava njihove zaključke; promovira doktore nauka i počasne doktore Sveučilišta; izvršuje sve akte i druge zaključke Savjeta Sveučilišta, ako njihovo izvršenje nije stavljeno u djelokrug Tajništva ili drugih organa Sveučilišta, te obavlja i sve ostale poslove neposrednog upravljanja Sveučilištem koji nisu zakonom, drugim propisima i Statutom Sveučilišta stavljeni u nadležnost drugih organa. Rektor izvršava financijski plan Sveučilišta. Rektor može svoja ovlaštenja u pogledu izvršavanja fi-

nancijskog plana prenositi na glavnog tajnika. Rektor podnosi jednom godišnje na skupštini Sveučilišta izvještaj o radu Sveučilišta u protekloj godini.

U slučaju njegove odsutnosti ili spriječenosti rektora zamjenjuju u obavljanju njegovih poslova prorektori. Međutim, rektor može i tada kada nije odsutan odnosno spriječen povjeriti pojedine poslove iz svog djelokruga jednom od prorektora, o čemu je dužan obavijestiti Savjet Sveučilišta.

Rektora i prorektore bira Skupština Sveučilišta.

2. SKUPŠTINA SVEUČILIŠTA. U sastav Skupštine Sveučilišta ulaze svi članovi savjeta i vijeća nastavnika visokoškolskih ustanova udruženih u Sveučilište te članovi Savjeta Sveučilišta.

Naziv ovog tijela navodi na pomisao da je riječ o organu, ali Zakon i Statut Sveučilišta nisu dali Skupštini Sveučilišta nikakve nadležnosti odlučivanja o sveučilišnim poslovima. Jedino pitanje, osim proceduralnih pitanja o načinu vlastitog rada, o kojem Skupština Sveučilišta odlučuje jest izbor rektora i njegovih zamjenika – prorektora Sveučilišta. Izbor i opoziv rektora i prorektora u isključivoj su nadležnosti Skupštine Sveučilišta i njezine su odluke o tom konačne. Skupština se inače saziva zbog pretresanja pitanja iz djelokruga Sveučilišta. O pitanjima o kojima raspravlja Skupština može donositi rezolucije i preporuke. Iako je Skupština, s obzirom na svoj sastav autoritativna, zaključci koje ona donosi nemaju karakter obaveznosti, pa zbog toga, uz iznimku izbora rektora i prorektora, Skupština djeluje kao javna tribina za raspravljanje o problematici Sveučilišta i treba je smatrati jednim od demokratskih oblika za ostvarivanje samoupravnih prava radnika i njihovih organizacija udruženog rada u okviru Sveučilišta te oblikom utjecaja šire javnosti na djelatnost Sveučilišta, ali ne organom upravljanja.

3. USTANOVE UDRUŽENE U SVEUČILIŠTE. Time što je Sveučilište definirano kao samoupravna zajednica visokoškolskih ustanova uglavnom su određeni i međusobni odnosi Sveučilišta i udruženih visokoškolskih ustanova. Pojam Sveučilišta kao nosioca funkcija znanstvenog istraživanja i izobrazbe visokokvalificiranih stručnjaka, za koje su fakulteti samo jedan od vlastitih organizacionih oblika za ostvarivanje njegovih funkcija, postepeno je nestao tokom poratnog razvoja našega visokog školstva. Do toga je došlo pretežno silom djelovanja zakonskih propisa. Već smo pokušali da na nekim pitanjima pokažemo kako je stavljanje težišta na edukativnu funkciju visokog školstva, osnivanje novih fakulteta i dioba postojećih, uz mjestimičan pad kvalitete, sa stalno prisutnim željama za autarhijom unutar visokog školstva i istodobno nastojanje činilaca izvan toga školstva za njegovim parceliranjem, uz obrazloženje da će ono tako brže uhvatiti korak sa razvojem društvenih odnosa i potrebama društva – kako je sve to, uz određene historijske razloge, koje treba tražiti u genezi našeg Sveučilišta, dovelo do dezintegracije, u kojoj pod pojmom Sveučilišta treba razumjeti nešto sasvim drugo u odnosu na ranije značenje termina sveučilište odnosno univerzitet i na njegovo prete-

žno značenje izvan jugoslavenskih granica. Fakulteti su dobili karakter ustanova tj. samostalnih i samoupravnih radnih organizacija s odgovarajućim neotuđivim samoupravnim pravima, koja im kao takvim oblicima udruženog rada pripadaju. U takvoj se situaciji oni udružuju zbog ostvarivanja zajedničkih ciljeva, kao što to čine i druge organizacije. Jedan od oblika njihova udruživanja je i Sveučilište. Za razliku od ostalih udruženja odnosno zajednica, zakonom su nešto pobliže određeni uvjeti pod kojima se ustanove udružuju u zajednicu pod nazivom sveučilište. Pojedine su visokoškolske ustanove slobodne odlučivati hoće li se udružiti u takav oblik zajednice. Iako Ustav, (kao SFR Jugoslavije tako i SR Hrvatske) predviđa mogućnost zakonskog propisivanja obaveznog udruživanja pojedinih vrsta radnih organizacija, naš zakonodavac nije smatrao da postoje razlozi za obavezno udruživanje ustanova u oblasti visokog školstva uopće, pa niti u udruženja u obliku sveučilišta.

Od svih ustavnih akata u okviru Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije jedino Ustav Socijalističke Republike Hrvatske govori o sveučilištima i izričito kaže: »Fakulteti i visoke škole mogu se udruživati u univerzitete kao zajednice fakulteta i visokih škola« (član 42. Ustava SRH).

Danas, dakle, primarno mjesto u sistemu visokoškolskog obrazovanja pripada fakultetima i drugim visokoškolskim ustanovama (akademije, visoke i više škole), a sveučilišta se javljaju kao jedan od mogućih oblika udruživanja za one od njih koje se na taj oblik udruživanja odluče. Sveučilište se, dakle, ne smatra tako važnim organizmom da bi obaveznost njegova postojanja trebalo predvidjeti zakonom. Štaviše, postoji teoretska mogućnost da sveučilišta uopće prestanu postojati, ukoliko se ne nađe dovoljno zanimanja za takav način udruživanja kod visokoškolskih ustanova.

Sveučilište kao zakonom predviđen oblik dobrovoljnog udruživanja visokoškolskih ustanova ima u sistemu visokog školstva sekundarni karakter i njegovo postojanje kao i djelokrug, osim onog predviđenog zakonom, ovise o volji udruženih ustanova.

Sveučilište u Zagrebu je takva zajednica fakulteta i nekih visokih škola na području Socijalističke Republike Hrvatske. Statut Sveučilišta govori doduše o »ustanovama u sastavu Sveučilišta« kada je riječ o visokoškolskim ustanovama udruženim u Sveučilište. Smatramo da je, s obzirom na opisani karakter visokoškolskih ustanova i Sveučilišta, bolje govoriti o ustanovama udruženim u Sveučilište, a da se u sastavu Sveučilišta nalaze samo radne jedinice Sveučilišta.

Odnos udruženih visokoškolskih ustanova i Sveučilišta određen je zakonom i Statutom Sveučilišta. Veoma je ograničen broj pitanja o kojima Sveučilište donosi odluke obavezne za udružene ustanove. U red takvih pitanja ide na primjer utvrđivanje da li postoje uvjeti za uvođenje postdiplomskih studija (o tome je mišljenje Sveučilišta obavezno i za ustanove koje nisu udružene u Sveučilište) i sva ona pitanja o organizaciji studija, o nastavi i ispitima, o diplomama, o studentima, o izboru nastavnika i suradnika, o stjecanju doktorata što su jedinstveno regulirana Statutom Sveučilišta u Zagrebu

Ustanovama, ukoliko se ne žele podvrći odlukama Sveučilišta, još uvijek ostaje mogućnost da iz Sveučilišta istupe; u tom se slučaju rješavaju obaveze da izvršavaju odluke sveučilišnih organa.

Sveučilište bi, i prema sadašnjim propisima, moglo imati nešto veću ingerenciju u odnosu na visokoškolske ustanove i njihovu djelatnost kada bi ono bilo osnivač tih ustanova. Kada je riječ o ustanovama čija je djelatnost od posebnoga društvenog interesa, a to su i visokoškolske ustanove, osnivač ima određena prava u odnosu na program njihove djelatnosti kao i neka statusna pitanja. Međutim, Sveučilište, nije do sada bilo osnivač ni jedne visokoškolske ustanove.

Ovaj je pokušaj objašnjavanja pojma sveučilišta u nas trebalo poduzeti s obzirom na čestu zbrku u kojoj se taj pojam ponekad upotrebljava da bi se označio rektorov ured, ponekad se time ne misli samo na organizacione jedinice Sveučilišta nego i na sve ustanove udružene u Sveučilište, a ponekad čak i na ustanove što ih je Sveučilište osnovalo. *Sveučilište je u ovom momentu zakonom predviđen oblik u kojem se dobrovoljno udružuju visokoškolske ustanove kao samostalne i samoupravne radne organizacije radi postizavanja zajedničkih ciljeva i razvijanja onih djelatnosti koje se ne može ili ih je manje racionalno organizirati u okviru pojedinih ustanova.* Tim su i međusobni odnosi Sveučilišta kao dodatnog organizacionog oblika u sistemu visokoškolskog obrazovanja i udruženih ustanova jasno određeni. U našem su Sveučilištu udruženi: Pravni fakultet u Zagrebu, Fakultet ekonomskih nauka u Zagrebu, Filozofski fakultet u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu, Medicinski fakultet u Zagrebu, Stomatološki fakultet u Zagrebu, Veterinarski fakultet u Zagrebu, Farmaceutsko-biokemijski fakultet u Zagrebu, Arhitektonski fakultet u Zagrebu, Građevinski fakultet u Zagrebu, Geodetski fakultet u Zagrebu, Fakultet strojarstva i brodogradnje u Zagrebu, Elektrotehnički fakultet u Zagrebu, Tehnološki fakultet u Zagrebu, Rudarsko-geološko-naftni fakultet u Zagrebu, Poljoprivredni fakultet u Zagrebu, Šumarski fakultet u Zagrebu, Fakultet političkih nauka u Zagrebu, Visoka defektološka škola u Zagrebu, Visoka škola za fizičku kulturu u Zagrebu, Medicinski fakultet u Rijeci, Strojarski fakultet u Rijeci, Ekonomski fakultet u Rijeci, Filozofski fakultet u Zadru, Elektrotehnički fakultet u Splitu, Kemijsko-tehnološki fakultet u Splitu, Pravni fakultet u Splitu, Ekonomski fakultet u Osijeku, Visoka poljoprivredna škola u Osijeku.

4. USTANOVE ŠTO IH JE SVEUČILIŠTE OSNOVALO. U okviru našega pravnog sistema Sveučilište ide u red onih organizacija koje mogu biti osnivači radnih organizacija, tj. poduzeća i ustanova. Zakon i statut daju čak u zadaću Sveučilištu da osniva radne organizacije za izvršavanje pojedinih poslova iz svoga djelokruga. Takvim radnim organizacijama Sveučilište postaje osnivač i na toj se osnovi, prema propisima koji vrijede za pojedinu vrstu radnih organizacija, aktom o osnivanju i ugovorom reguliraju njihovi međusobni odnosi. Međutim takve radne organizacije nisu organizacije »udružene« u Sveučilište niti su one u »sastavu« Sveučilišta niti su to »sveučilišne« organizacije – kako se to sve pogrešno naziva u praksi.

Sveučilište se svojim pravom osnivanja ustanova služilo, odnosno svoju obavezu osnivanja ustanova izvršavalo različitim intenzitetom u različitim područjima svoga djelokruga.

a) *Naučne ustanove.* – Sveučilište je i samo po sebi znanstvena organizacija (čl. 5. Općeg zakona o organiziranju naučnih djelatnosti, Sl. list SFRJ broj 16/65 od 6. travnja 1965) i prema istom propisu obavlja znanstvenu djelatnost, pa bi se i u okviru Sveučilišta mogli i morali obrazovati najrazličitiji organizacioni oblici znanstvene djelatnosti. Za sada nema u okviru Sveučilišta ni jednog takvog oblika, a dosadašnja je praksa sveučilišnih organa bila da se za znanstvenu djelatnost osnivaju posebne ustanove. Sveučilište je do sada osnovalo trinaest znanstvenih ustanova: Institut za anorgansku i analitičku kemiju u Zagrebu, Institut za organsku kemiju i biokemiju u Zagrebu, Institut za fizikalnu kemiju u Zagrebu, Institut za fiziku u Zagrebu, Institut za matematiku u Zagrebu, Institut za biologiju u Zagrebu, Institut za botaniku u Zagrebu, Institut za proučavanje Afrike u Zagrebu, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Institut za filozofiju u Zagrebu, Institut za geografiju u Zagrebu, Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu, Referalni centar u Zagrebu. U odnosu na Institut za proučavanje Afrike Sveučilište je suosnivač sa Privrednom komorom SR Hrvatske. O svakoj od tih ustanova bilo je govora u prvom svesku Spomenice (str. 655–712).

b) *Ustanove za smještaj, prehranu i zdravstvenu zaštitu studenata.* – Za izvršenje funkcija Sveučilišta u području smještaja, prehrane i zdravstvene zaštite studenata, Sveučilište je osnovalo dvije ustanove: Studentski centar u Zagrebu i Studentsku polikliniku u Zagrebu. O djelatnosti ovih ustanova govori se na drugom mjestu (str. 279–287, prvi svezak Spomenice).

*

Funkcija osnivača u odnosu na radne organizacije tj. poduzeća i ustanove uglavnom završava momentom njihova osnivanja. Momentom osnivanja počinju te organizacije živjeti svojim samostalnim i od života osnivača neovisnim životom, a sa osnivačem mogu poslovati kao i sa svakim drugim partnerom. Neku iznimku čine one organizacije kojih je djelatnost od posebnoga društvenog interesa, a to su sve ustanove što ih je Sveučilište do sada osnovalo. Kod takvih ustanova mogu neka prava u odnosu na program njihove djelatnosti, krug korisnika usluga i sl. biti pridržana osnivaču, a osnivač na osnovi zakona zadržava određena prava u odnosu i na neka statusna pitanja ovih ustanova. Sveučilište se svojim, ionako skučenim, osnivačkim pravima u odnosu na ustanove što ih je osnovalo do sada veoma malo i neefikasno služilo. Mnogo je problema nastajalo i zbog nemogućnosti prilagođavanja specifičnih prilika u području visokog školstva propisima koji vrijede za pojedine vrste ustanova i koji su se morali primjenjivati i na ustanove što ih je Sveučilište osnovalo. Ta su pitanja koji put narasla do apsurdna, kao što je npr. problem da li se

nastavnici odgovarajućih struka mogu smatrati članovima radnih zajednica i sudjelovati u upravljanju znanstvenim ustanovama što ih je Sveučilište osnovalo. Bez obzira na sve te probleme, osnivanje samostalnih ustanova bio je pretežni i gotovo isključiv oblik organiziranja djelatnosti na razini Sveučilišta.

5. RADNE JEDINICE SVEUČILIŠTA. Za izvršavanje zadaća Sveučilišta, što su mu dane zakonom, statutom i odlukama udruženih ustanova, javlja se potreba osnivanja odgovarajućih operativnih organizacija. Sveučilište može neke od tih poslova povjeravati i jednoj ili nekoliko udruženih ustanova. No značaj tih poslova često je takav da oni ne ulaze u djelatnost udruženih ustanova ili ih je racionalnije organizirati u okviru Sveučilišta. U takvom slučaju, ako se ne želi osnovati posebnu samostalnu radnu organizaciju – a kakve se teškoće u tom slučaju javljaju već smo naveli –, može se u okviru Sveučilišta osnovati posebna radna jedinica kao samostalna ili nesamostalna organizacija udruženog rada. Takve bi jedinice, s obzirom na zadaće Sveučilišta, mogle postojati za znanstvena istraživanja, za nastavnu djelatnost, za smještaj, prehranu i zdravstvenu zaštitu studenata, za izgradnju i održavanje objekata Sveučilišta i udruženih ustanova, za izdavačku djelatnost s odgovarajućim grafičkim pogonom, za najrazličitije druge servisne usluge udruženim ustanovama, njihovim i sveučilišnim jedinicama te pojedinim pripadnicima.

Za sada, kao jedina radna jedinica, djeluje u sastavu Sveučilišta jedinica za obavljanje upravno-izvršnih, administrativnih i tehničkih poslova Sveučilišta pod nazivom Tajništvo Sveučilišta. U okviru Tajništva Sveučilišta organiziran je i pogon sveučilišne kućne tiskare za umnažanje skripata, tisak diploma i obrazaca za potrebe ustanova udruženih u Sveučilište.

*

Organizaciona struktura Sveučilišta obuhvatila bi veoma mali i po svom značenju ne baš važni dio svega onoga što se još uvijek obilježava tim nazivom, ako bismo strogo ocjenjivali što se formalno može svrstati u strukturu Sveučilišta. Svjesni da su momentalna formalna rješenja rezultat izvanrednih prilika u kojima je Sveučilište djelovalo, rezultat koji život nije nikada do kraja priznao a koji već doživljava neke korekture, morali smo, govoreći o strukturi Sveučilišta, uzeti u obzir i one dijelove visokoškolskog organizma što formalno ne čine dio Sveučilišta, ali ih praksa nije nikada prestala smatrati dijelom jedinstvenoga sveučilišnog organizma.

Zbog istih razloga smatramo da se i o Sveučilištu ne može govoriti a da se ne spomene i takva organizacija kao što je Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Ta je organizacija danas samostalna ustanova kojoj Sveučilište nije niti osnivač, pa osim naziva nema sa Sveučilištem nikakve druge formalne veze. Ta ustanova nije nikad prestala obavljati svoju funkciju u okviru Sveučilišta pa je prema tome, bez obzira na formalni status, moramo tretirati kao stvarni dio Sveučilišta.

Uvijek, a osobito poslije oslobođenja, društveno-političke, kulturne, sportske i druge organizacije studenata zauzimale su i zauzimaju važno, a koji put i nezamjenjivo mjesto u životu Sveučilišta. Zbog toga bismo pogriješili ako ih ne bismo smatrali organizacionim oblikom sveučilišnog života u širem smislu riječi.

Prikaz organizacione strukture Sveučilišta danas je slika dana na kraju razdoblja njegova ekstenzivnog razvoja kada kulminira dezintegrirana struktura visokog školstva, a na početku razdoblja intenzifikacije razvoja u kojem se najavljuje jačanje postojećih i nastajanje novih integralnih oblika djelatnosti u okviru Sveučilišta kao cjeline.

